

39. savjetovanje Hrvatskog arhivističkog društva, Karlobag, 2–4. listopada 2003.

U Karlobagu je od 2. do 4. listopada održano 39. savjetovanje Hrvatskog arhivističkog društva u suorganizaciji s Državnim arhivom u Gospiću na temu *Arhivi i stvaratelji gradiva*.

Savjetovanje je započelo u četvrtak poslijepodne, nakon što su skup otvorili predstavnici organizatora, predsjednica Hrvatskog arhivističkog društva Ivana Prgin, ravnatelj Državnog arhiva u Gospiću Ivica Mataija te pomoćnica ministra kulture, Branka Šulc.

Treba istaknuti da se Savjetovanje održalo u Karlobagu kako bi se dala podrška *najmlađem* arhivu u Hrvatskoj, Državnom arhivu u Gospiću.

Prvo izlaganje, *Uloga arhiva u upravljanju dokumentacijom kod stvaratelja* održao je Jozo Ivanović (HDA). Svojim radom osvrnuo se na ulogu arhiva u upravljanju dokumentacijom kod stvaratelja i kakva bi ona trebala biti. Krajnji je cilj arhiva dobiti određenu dokumentaciju (usmjeravajući se pritom na normativni segment), bacajući time sjenu na bit (stvaranje kvalitetne dokumentacije i što bolja dostupnost). Stvaratelji bi trebali imati katalog svih svojih dokumentacija. Odmah se javlja pitanje kako će se i na koji način popisati katalog i kako tu arhiv može pomoći. Na kraju svog izlaganja istaknuo je da se problem upravljanja dokumentacijom svodi na mehanizam i definiranje rukovanja dokumentacijom te postojanje velikoga područja koje je iznimno važno za dokumentiranje.

Drugo izlaganje, *Arhivi i stvaratelji: Državni arhiv u Gospiću* održao je domaćin ovogodišnjega savjetovanja Ivica Mataija, ravnatelj Državnog arhiva u Gospiću. U prvom dijelu svog izlaganja konstatira da uloga suvremene arhivske službe nije samo prikupljanje, zaštita, stručna obrada i davanje arhivskoga gradiva na uporabu, već i odnos arhiva i stvaratelja. Mogućnost njihove suradnje i međusobnog utjecaja mora se razvijati u pravcu zajedničke skrbi o gradivu kao izvoru spoznaje vlastite samobitnosti, te upravo hrvatska arhivska služba i zakonodavstvo inzistiraju na tijesnoj povezanosti arhiva i upravljanja spisima. U drugom dijelu izlaganja govorio je o stanju na području ovlasti Državnog arhiva u Gospiću, koje treba promatrati s aspekta mogućnosti koje u bitnome određuju tranzicijski procesi u gospodarstvu, ali i u državnoj upravi, samoupravi i pravosuđu te utjecaj ratnih razaranja. Područje Ličke županije do osnutka Državnog arhiva u Gospiću, u rujnu 1999. godine, nikad nije imalo arhivsku ustanovu koja bi se brinula o gradivu na samom području njihova nastanka, što je dovelo do nestanka i uništenja najvećega dijela gradiva nastalog prije 1945. godine. Osnutkom Državnog arhiva u Karlovcu započinje organizirana skrb o registraturnom i arhivskom gradivu na području današnje Ličke županije. Kao važno naznačio je da je u tijeku izrada kategorizacije stvaratelja arhivske građe u Državnom arhivu u Gospiću te shematizam stvaratelja sukladno normi ISAAR-CPF.

Drugoga dana Savjetovanja posebna je pažnja posvećena Kategorizaciji stvaratelja te Evidenciji stvaratelja i gradiva izvan arhiva.

Prvo izlaganje, *Svrha i ciljevi kategorizacije stvaratelja*, održala je Silvija Babić (HDA). Ona je konstatirala da bi odgovor na pitanje o svrsi kategorizacije mogao biti veoma kratak i da ga je moguće naći u čl. 4. Pravilnika o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskoga gradiva (NN 90/03) koji glasi: *Kategorizacijom se utvrđuje značenje cjeline gradiva nastalog djelovanjem pojedinog*

stvaratelja za dokumentiranje djelatnosti i funkcija koje stvaratelj obavlja, dok bi st. 2. istoga članka otkrivao svrhu: *Kategorizacija je osnova akvizicijske i nadzorne politike, a provodi se za stvaratelja javnoga i privatnoga gradiva*. Istaknula je da je potrebno mnogo više reći, jer je to postupak koji je rezultat procesa vrednovanja, prvog i najvažnijeg arhivističkog zadatka. Tek nakon toga slijede ostali postupci: sređivanje i opis, zaštita, korisnička služba, a sve je to determinirano prethodnim procesom vrednovanja. Tako je kategorizacija postupak koji će osigurati čuvanje i zaštitu onoga najvažnijega gradiva koje nastaje u našem društvu. Kroz povijest arhivistike bilo je različitih kategorizacija, među kojima su najpoznatije Bernarda Stullija, te ona koju je propisivalo *Uputstvo o vrednovanju registraturne građe iz 1987*. Na kraju je izlagačica istaknula da je svrha sačuvati onoliku količinu gradiva koje definira optimalnu količinu informacija o tome što je bilo (o događajima, mjestima, osobama, pojavama...), tj. one zapise koji najdublje i najpotpunije odražavaju sadašnjost.

Zatim je slijedilo izlaganje Elizabete Kuk (HDA), *Kategorizacija – temelj akvizicijske politike arhiva*, koja je ukratko rekla da se kategorizacija zasniva na evidencijama, a da se s obzirom na značaj mora vršiti po jedinstvenim kriterijima na cijelom području države. Smisao je kategorizacije određivanje ustanova od kojih će arhiv preuzimati gradivo i obavljati pojačani nadzor te određivanje redoslijeda sređivanja gradiva i izrade informativnih pomagala, određivanje redoslijeda konzervacija i restauracije, mikrofilmskoga snimanja u zaštitne svrhe, utvrđivanje prioriteta u poduzimanju mjera zaštite u slučaju opasnosti. Posebno ističe da kao najvažniji element i dalje ostaje *sadržaj*, te se kod kategorizacije to nikada ne smije zaboraviti.

U planu je bilo i predstavljanje *Filmoteke Osijek*, ali zbog tehničkih razloga nije održano.

Sljedeće izlaganje na temu *Izrada kategorizacije za tijela državne uprave* održao je Hrvoje Kirić (HDA). Započeo je s predstavljanjem tzv. stare kategorizacije (Popisi imalaca arhivske i registraturne građe prve i druge kategorije u djelokrugu Arhiva Hrvatske, NN 15/1989), zatim se osvrnuo na strano iskustvo u svezi s izradbom, postupcima i principima oko kategorizacije (Kanadsko iskustvo), a na kraju je govorio o tzv. novoj kategorizaciji. Posebnu pažnju usmjerio je na sličnosti i razlike u pristupu staroj i novoj kategorizaciji.

Prijepodneveni program završio je Darko Rupčić, ravnatelj Državnog arhiva u Zagrebu s izlaganjem *O kategorizaciji lokalne samouprave i tijela državne uprave (na lokalnoj razini)*. U kratkim je i zanimljivim crtama izložio svoja iskustva iz prakse u vezi kategorizacije. Skrenuo nam je i pažnju na vlastito izrađeni Upitnik o kategorizaciji stvaratelja arhivskoga gradiva, na koji su odgovorili svi arhivi, te je zaključio da bi svi arhivi u RH trebali pridonijeti zajedničkim stajalištima koji će se jedinstveno primjenjivati.

Prijepodneveni program upotpunjen je posjetom Kapucinskom samostanu u Karlobagu, gdje nas je srdačno dočekaao tamošnji fratar, koji nam je ukratko iznio zanimljivosti vezane za njihov red i samostan.

U poslijepodneveni program uveo nas je Tomislav Čepulić (HDA) predavanjem *Moreq i uredsko poslovanje* te nas ukratko upoznao s tim modelom, koji je izradila konzultantska tvrtka Cornwel za potrebe Europske komisije, konstatirajući

da su pritom rabljene razne norme, smjernice i modeli, kao npr. ISO 15489, ISAD(G) i drugi.

Radmila Dujmović i Krunoslava Čuljat iz Gradskog zavoda za automatsku obradu podataka Zagreb uvele su nas u zanimljivu i aktualnu temu *Uredsko poslovanje i izlučivanje gradiva u pismohrani*. Pod pojmom automatiziranoga postupka prijema i obrade akata podrazumijeva se automatizirani prijem, evidencije i deligiranje primljenih akata, praćenje obrade akata tako da sadržava osnovne podatke o predmetu te njihova otprema odnosno arhiviranje. Nakon toga su nas ukratko upoznale o djelatnostima Zavoda, detaljnije navodeći pojedine funkcije aplikacije slijedom obavljanja a u skladu s odredbom Uredbe o uredskom poslovanju. Na kraju su iznijele planove za budućnost.

Slijedilo je izlaganje Ivane Prgin (DAZG), *ISAAR(CPF) nacrt 2. izdanja – novosti u oblikovanju normiranog zapisa*. Govorila je o privremenom nacrtu 2. izdanja Međunarodne norme arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji, ISAAR (CPF), koji je ujedno i rezultat revizije 1. izdanja navedene norme iz 1996. godine. Posebno je istakla da nacrt drugog izdanja norme elemente opisa organizira u četiri obavijesna područja: 1. Područje identiteta, 2. Područje opisa, 3. Područje veze, 4. Područje kontrole. Uporabom ove norme zajedno s normom za opis arhivskoga gradiva ISAD(G) u kontekstu sustava arhivističke kontrole i mreže, normirani će zapisi o stvarateljima gradiva biti povezani s opisom arhivskoga gradiva i obrnuto.

Dražen Kušen (DAOS), u predavanju *Kategorizacija u procjepu zadanih kriterija i mogućnosti* naznačio je da arhivski djelatnici prepoznaju kategorizaciju stvaratelja arhivskoga gradiva kao postupak koji je presudan za sveobuhvatan pristup određenoj cjelini gradiva, bilo na terenu, bilo u procesu preuzimanja u arhiv, odnosno u postupku njegove stručne obrade i opisivanja. Posebno se osvrnuo na pristupe u kojima se govorilo i o kategorizaciji stvaratelja i o kategorizaciji imatelja arhivskoga gradiva i da važeći Pravilnik o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskoga gradiva (NN 90/02) govori samo o kategorizaciji stvaratelja. Istaknuo je da se s obzirom na arhivske stvaratelje treba napraviti poseban osvrt iz perspektive arhiva, tj. da se u obzir ne uzimaju samo funkcije, djelokrug i položaj sukladan obavljanju djelatnosti unutar struktura, već i regionalni i lokalni karakter. Napomenuo je i da informacijska, kulturna i povijesna vrijednost gradiva često prisiljava arhivske djelatnike da mijenjaju i prilagođavaju zadane kriterije.

Odmah zatim slijedilo je zanimljivo izlaganje Meline Lučić (HDA), *Arhiv i nevladine, neprofitne organizacije, nadzor nad udrugama i akvizicijska politika*. Svojim radom željela je privući pozornost i ukazati na važnost udruga kao jednog od bitnih čimbenika političkih i društvenih zbivanja. Arhiv bi trebao pratiti udruge, uključujući ih u kategorizaciju, odnosno vrednovanje. Istaknula je i važnost postojanja ravnopravnoga partnerskog odnosa između arhiva i udruga.

Izlaganjem *Prinosi kategorizacije stvaratelja javnog arhivskog gradiva pismohrana školstva i kulture* Zrinka Tolić Nikolić (DARI), htjela je izbjeći teorijsku problematiku, koja je i onako u literaturi obrađena, i dati primjere prijedloga kategorizacije imatelja i stvaratelja arhivskog i registraturnog gradiva školstva i kulture na području ovlasti Državnog arhiva u Rijeci. Naznačila je da je svrha arhivsko gradivo kategorizirati na temelju načela i kriterija koji trebaju biti jedinstveni za cijelu arhivsku službu u RH, kako bi se izbjegla subjektivnost takvog postupka, ali se ujedno ne smiju zanemariti pojedinačne organizacijske i funkcionalne značajke

pojedina stvaratelja, kao ni saznanje da je svaki postupak valorizacije dinamično-statičan i da svaku jedinicu kategorizacije treba promatrati u vremenskom slijedu kao jedinicu koja će se eventualno prevalorizirati nakon preuzimanja gradiva u arhivsku ustanovu. Uz to, ne smije se zanemariti sociološki pristup vrednovanja i određivanja značenja stvaratelja u pojedinim kulturoškim sredinama.

Posljednje izlaganje, *Evidencije imatelja/stvaratelja u Državnom arhivu u Rijeci; praksa i politika preuzimanja arhivskog gradiva*, održao je Zoran Stanković (DARI) koji je istaknuo da je Državni arhiv u Rijeci bio primoran pojačati rad na terenu u pismohranama, budući da se u 1970/80-im nije riješio problem prostora za preuzimanje arhivskoga gradiva s terena. Posebno je napomenuo da se zalaže za primjenu programa ARHIS, a potom je ukratko prikazao postojeće prakse vođenja evidencije imatelja/stvaratelja arhivskog gradiva na području ovlasti Državnog arhiva u Rijeci. Suština je da se na jednom mjestu, kartici baze podataka, nađu svi relevantni podatci o gradivu koje se čuva na određenog imatelja/stvaratelja. Za kraj je iznio prikaz politike preuzimanja gradiva kao posljedice aktivnog rada na terenu i vođenja evidencije stvaratelja i evidencije imatelja.

Na kraju 39. savjetovanju održana je skupština Hrvatskog arhivskog društva. Na dnevnom redu bilo je Izvješće o radu za razdoblje listopad 2002 – rujan 2003., Financijsko izvješće od 1. siječnja 2003. godine do 19. rujna 2003. godine, Program rada Hrvatskog arhivističkog društva u 2004. godini, Financijski plan za 2004. godinu te druga pitanja od značaja za rad Društva. Na skupštini je odlučeno da se sljedeće savjetovanje održi na području ovlasti Državnog arhiva u Sisku, ali nije određena tema savjetovanja.

Idućeg je dana organiziran posjet parku prirode Velebit. Unatoč ne baš lijepom vremenu, ugodno smo priveli kraju ovogodišnje Savjetovanje zajedničkim obilaskom poučne staze Terezijana.

Karmen Markezić